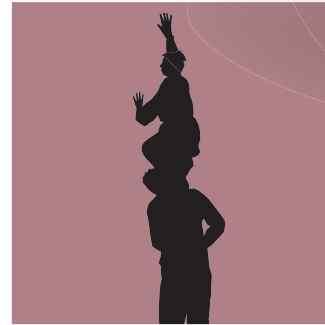
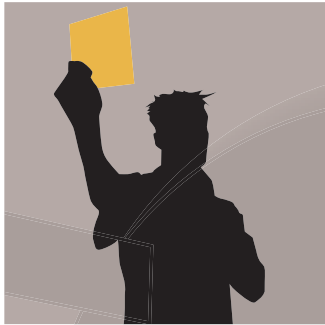

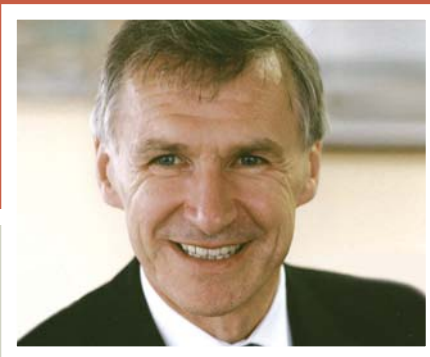

EUROPEISKA KOMMISSIONEN

EU:s konkurrenspolitik och konsumenterna

Förord

© European Communities, 2004

Jag är mycket glad över att presentera den här konsumentbroschyren om EU:s konkurrenspolitik. Fri konkurrens inom EU är viktig eftersom den bidrar till lägre priser och ger konsumenterna ett bättre urval.

Den här broschyren handlar om hur EU:s konkurrensmyndigheter, särskilt Europeiska kommissionen, arbetar för att inte konkurrensen skall snedvridas. I broschyren förklaras hur de

- ingriper mot konkurrenshämmande affärsmetoder,
- prövar om företagskoncentrationer hämmar konkurrensen,
- avreglerar marknader som tidigare dominerats av statliga monopol,
- bevakar ekonomiskt stöd som nationella regeringar inom EU beviljar företagen,
- samarbetar med andra konkurrensmyndigheter i hela världen.

Jag hoppas att den här presentationen av de grundläggande begreppen inom EU:s konkurrenspolitik kommer att hjälpa konsumenterna och EU-medborgarna att dra nytta av vårt arbete. Efter varje avsnitt följer en textruta med en sammanfattning av relevant lagstiftning. En ordlista över centrala begrepp i broschyren finns på pärmens insida.

Mer information finns att hämta på följande webbplats eller från de källor som nämns i avsnittet ”mer information”:
http://europa.eu.int/comm/competition/index_sv.html

Den här broschyren finns även i elektronisk form på ovanstående webbplats.

Philip Lowe
Generaldirektör för GD Konkurrens

EU:s konkurrenspolitik och konsumenterna

Och i praktiken ...
Mer information
Kontaktuppgifter och ordlista
Sidorna 22–27

1

Kontrollera att företagen följer reglerna
Sidorna 2-7

2

Bedöma företagskoncentrationer
Sidorna 8-11

3

Öppna marknaden för konkurrens
Sidorna 12-14

4

Bevaka statligt stöd
Sidorna 15-19

5

Samarbeta internationellt
Sidorna 20-21

Den här broschyren är en vägledning för lekmän och har utarbetats av Europeiska kommissionens generaldirektorat för konkurrens. Den har inget juridiskt värde och är inte på något sätt bindande för Europeiska kommissionen..

Kontrollera att företagen följer reglerna

På en fri marknad bedrivs affärsverksamheter i konkurrens med andra. Ibland vill företagen undvika att konkurrera med varandra och försöker upprätta egna spelregler. Ibland försöker större aktörer tränga ut sina konkurrenter från marknaden. Europeiska kommissionen ingriper då för att företagen skall spela enligt samma regler.

Varför skadar karteller ekonomin och hur upptäcker man dem?

En kartell uppkommer när liknande, men av varandra oberoende, företag samarbetar för att kontrollera priserna eller dela upp marknaderna mellan sig för att på så sätt minska konkurrensen. Kartellmedlemmarna får då ha sin andel av marknaden ifred utan att behöva erbjuda nya produkter eller god service till ett bra pris. Därför måste konsumenterna betala mer för lägre kvalitet.

Detta gör att karteller är olagliga enligt EU:s konkurrenslagstiftning, och företag som bildar en kartell kan dömas till höga böter av Europeiska kommissionen. Eftersom karteller är olagliga brukar de hållas hemliga, och därför är det ofta svårt att bevisa kartellbildning.

Kommissionen kan emellertid sänka böterna för företag som lämnar in bevis på kartellbildning. Det första företaget i en kartell som överlämnar bevismaterial slipper böter. Det försvagar naturligtvis kartellen. Den här metoden

har tillämpats med stor framgång ända sedan EU började använda den.

På senare år har karteller som Europeiska kommissionen upptäckt i de flesta fallen avslöjats därför att någon av kartellmedlemmarna bekänt och ansökt om mildare behandling, men kommissionen fortsätter också med att spåra kartellbildningar på egen hand. Kartellärendena leder årligen till böter på en halv till en miljard euro. Böterna läggs till den Europeiska gemenskapens budget och används därmed för att finansiera EU:s verksamhet, vilket i slutändan sparar skattemedel. Risken att behöva betala höga böter avskräcker på ett effektivt sätt också företagen från att bilda och driva karteller.

KARTELLER I VITAMINBRANSCHEN

Under 2001 bötfällde Europeiska kommissionen åtta företag (däribland Hoffman-La Roche) för en kartellbildning som undanröjde konkurrensen på marknaden för vitaminer. Vitaminer används i många olika produkter, t.ex. i flingor, kex, drycker, djurfoder, läkemedel eller kosmetika. Därför utdömdes böter på över 800 miljoner euro. I nästan tio år kunde företagen ta mer betalt än de skulle ha kunnat om de verkligen hade konkurrerat med varandra. Därmed skadade de konsumenterna samtidigt som de gjorde stora olagliga vinster.

Företag ingår ju avtal varje dag — är alla olagliga?

Vissa avtal är särskilt skadliga för konkurrensen och är därför nästan undantagslöst förbjudna. Det kan t.ex. vara fråga om hemliga kartellbildningar eller andra avtal där konkurrenter enas om priser, begränsningar för produkten eller överenskommelser om att dela upp marknaden eller kunderna mellan sig. Vissa avtal mellan producenter och leverantörer kan också vara förbjudna, särskilt om de enas om återförsäljningspriser.

Men alla konkurrensbegränsande avtal är inte olagliga. Om ett avtal har fler positiva än negativa effekter är det tillåtet. Det är troligare att ett avtal är tillåtet om det ingåtts av någon annan än konkurrenter, eller av företag som bara har en liten andel av marknaden.

Avtal mellan konkurrerande företag kan hindra konkurrensen men är ibland nödvändiga för att förbättra varor eller tjänster, utveckla nya produkter, eller ta fram nya och bättre sätt att distribuera varor till

konsumenterna. Produktutveckling som gynnar konsumenterna kräver ofta dyr forskning som ibland kräver att flera företag samarbetar. Därför tillåter konkurrensbestämmelserna vanligen avtal om forskning och utveckling eller avtal om tekniköverföring. Också andra samarbetsavtal kan vara tillåtna (t.ex. avtal om gemensam tillverkning, inköp, försäljning eller standardisering), men om de är lagliga kan bara avgöras efter en noggrann prövning av omständigheterna och de ekonomiska fördelar som avtalen ger.

Andra typer av konkurrensbegränsande avtal kan ingås mellan leverantörer och återförsäljare. För att få sälja dyr parfym krävs t.ex. viss skyltning eller utbildning av återförsäljarnas personal. Sådana distributionsavtal gör å andra sidan att konsumenterna handlar i en omgivning som passar varan och kan få personlig rådgivning. Avtalen hindrar också andra återförsäljare från att åka snålskjuts på reklam som bara vissa återförsäljare bekostat. Sådana distributionsavtal om exklusiv eller selektiv återförsäljningsrätt kan vara tillåtna, men företagets

marknadsställning bedöms individuellt enligt vissa gränsvärden för marknadsandelar.

VIDEOSPEL

Mellan 1991 och 1998 samarbetade den japanska speltillverkaren Nintendo och sju licensierade återförsäljare i EU för att på konstgjord väg upprätthålla de stora prisskillnaderna inom EU. Varje återförsäljare var tvungen att förhindra att varorna fördes ut från ett land till ett annat genom inofficiell distribution (så kallad parallelexport). Nintendo drev på företagen i ett intensivt samarbete för att spåra all parallelexport. Återförsäljare som accepterade parallelexport bestraffades med färre leveranser eller ren bojkott.

Därför varierade priserna på spelkonsolerna och spelen mycket i olika EU-länder. I Förenade kungariket var priserna t.ex. hela 65 % lägre än i Tyskland och Nederländerna. Europeiska kommissionen bötfällde Nintendo och återförsäljarna med sammanlagt 168 miljoner euro.

BILFÖRSÄLJNING MELLAN EU:S MEDLEMSLÄNDER

Efter flera klagomål från konsumenterna krävde Europeiska kommissionen 1998 att Volkswagen AG skulle betala 90 miljoner euro i böter eftersom företaget hade vägrat att låta återförsäljare i Italien sälja bilar till tyska och österrikiska kunder som ville dra nytta av de låga italienska priserna. Biltillverkare får inte förbjuda återförsäljare att sälja till kunder från andra medlemsländer. Europeiska kommissionen gör varje halvår en prisjämförelse av bilpriserna före skatt i alla medlemsländer för att hjälpa konsumenterna att se var den bil de vill köpa är billigast.

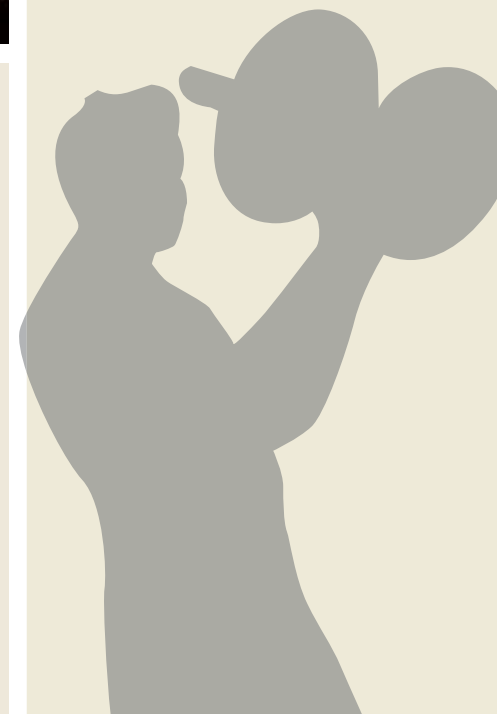
Vad händer om ett stort företag försöker tränga ut sina konkurrenter från marknaden?

Ett företag eller koncern med en stor andel av en viss marknad har troligen en dominerande ställning på marknaden. Företag med dominerande ställning är inte ekonomiskt tvingade att ta hänsyn till sina konkurrenter och konsumenter. Därför får sådana företag inte missbruka sin dominerande ställning.

Missbruk av dominerande ställning kan t.ex. vara att

- ta ut orimligt höga priser för att utnyttja kunderna,
- ta ut orimligt låga priser för att tränga ut konkurrenterna från marknaden eller göra det svårare för nya konkurrenter att etablera sig på marknaden,
- diskriminera vissa affärspartner, t.ex. genom att vägra befatta sig med vissa kunder eller ge rabatt bara till kunder som gör de flesta eller alla sina inköp från det dominerande företaget,

- påtvinga sina affärspartner godtyckliga villkor, t.ex. kräva att kunden för att få köpa en viss vara måste köpa en annan vara samtidigt.

DÄCK

Under 2001 krävde Europeiska kommissionen att den franska däcktillverkaren Michelin skulle betala 20 miljoner euro i böter eftersom företaget missbrukat sin dominerande ställning på den franska marknaden för utbytesdäck för tunga fordon under större delen av 1990-talet. Michelin tillverkade över hälften av de nya utbytesdäcken för tunga fordon och en ännu större andel av regummerade däck. Eftersom ingen konkurrent var lika stor kunde återförsäljarna knappast undvika Michelin. Michelin använde ett rabatt- och bonussystem för att knyta återförsäljarna till sig och hindra dem från att fritt välja leverantör.

MICROSOFT

Under 2004 krävde Europeiska kommissionen att Microsoft skulle betala 497 miljoner euro i böter eftersom företaget hade missbrukat sin dominerande ställning på marknaden för operativsystem för persondatorer mellan 1998 och 2004. Microsofts operativsystem Windows har 95 % av marknaden. Kommissionen bedömde att Microsoft hade undanhållit information som konkurrenternas serverprogram behövde för att kunna utbyta information med Windowsbaserade datorer. Därför kunde konkurrenterna inte konkurrera på likvärdiga villkor på marknaden. För det andra krävde Microsoft vid försäljning av Windowssystemet att också Microsofts produkt "Windows media player" skulle köpas. Därför var nästan alla persondatorer utrustade med Windows media player, vilket snedvred konkurrensen eftersom innehållsleverantörer och programutvecklare blev tvungna att använda Windows media-plattform. Microsoft har överklagat beslutet till förstainstansrätten.

Vem ser till att EU:s bestämmelser om affärsmetoder som hämmar konkurrensen följs?

Det är Europeiska kommissionen som tillämpar EU:s lagstiftning och ser till att den följs. Kommissionen kan kräva information från företagen och får utan varsel göra inspektioner i företagens lokaler om det behövs, och med ett domstolsföreläggande även i personalens hem.

Om kommissionen kan bevisa att olagliga affärsmetoder använts för att hämma konkurrensen kan den vidta förebyggande åtgärder. Om företagen t.ex. deltagit i priskarteller eller delat upp marknaden mellan sig kan kommissionen även kräva in böter, med högst 10 % av företagets årsomsättning.

Är kommissionen ensam om att verkställa EU:s konkurrenslagstiftning?

Alla medlemsländer i EU har nationella konkurrensmyndigheter som också är behöriga att verkställa EU:s konkurrenslagstiftning. De kan också kräva att avtal och metoder som hämmar konkurrensen skall upphöra

och de kan bötfälla företag som brutit mot EU:s konkurrenslagstiftning.

Europeiska kommissionen och de nationella konkurrensmyndigheterna samarbetar inom ramen för det Europeiska konkurrensnätverket och informerar varandra om nya ärenden så att man undviker dubbelarbete. Innan ärendena avgörs informerar de varandra så att lagstiftningen tillämpas konsekvent, oavsett vem som tar beslutet. Mer information om Europeiska konkurrensnätverket finns nedan.

Kan nationella domstolar tillämpa EU:s konkurrenslagstiftning?

Liksom de nationella konkurrensmyndigheterna kan även nationella domstolar bedöma om ett visst avtal är förenligt med EU:s konkurrensbestämmelser. Företag och konsumenter som blivit offer för olagligt konkurrensämmande beteende kan begära skadestånd.

Europeiska konkurrensnätverket

Europeiska kommissionen och de nationella konkurrensmyndigheterna i alla EU:s medlemsländer samarbetar med varandra inom Europeiska konkurrensnätverket, bl.a. genom att

- **informera varandra om nya ärenden och beslut,**
- **samordna utredningar vid behov,**
- **hjälpa varandra med utredningar,**
- **utbyta bevis.**

Systemet förebygger på ett effektivt sätt att företag tillämpar konkurrensämmande metoder över gränserna.

Europeiska konkurrensnätverkets främsta uppgift är att se till att EU:s konkurrenslagstiftning tillämpas likadant inom hela EU. Via konkurrensnätverket informerar de nationella konkurrensmyndigheterna varandra om förslag till beslut och inhämtar synpunkter från andra konkurrensmyndigheter. Om det behövs för att lagstiftningen skall tillämpas konsekvent och effektivt kan Europeiska kommissionen överta ärendet.

© Digital Vision Ltd

Inom konkurrensnätverket diskuterar experter konkurrensproblem på vissa områden (t.ex. försäkringar eller järnvägar) och förhandlar fram en gemensam hållning. De nationella

konkurrensmyndigheterna kan via konkurrensnätverket utbyta erfarenheter och dra lärdom av goda arbetsmetoder.

Lagstiftning: artikel 81 i EG-fördraget (konkurrensbegränsande avtal)

Avtal mellan företag som märkbart begränsar konkurrensen är förbjudna. De är helt enkelt ogiltiga och därför gäller inte heller den normala regeln att avtal skall hållas. Europeiska kommissionen eller en nationell konkurrensmyndighet kan uppmana företag att sluta tillämpa de olagliga avtalen och döma avtalsparterna till böter. Det gäller även muntliga avtal och så kallade samordnade förfaranden.

Det kan t.ex. röra sig om avtal som

- bestämmer inköps- eller försäljningspris eller andra affärsvillkor,
- begränsar produktion, marknader, teknisk utveckling eller investeringar,
- delar upp marknader eller leverantörer mellan konkurrenterna, eller
- inför diskriminerande handelsvillkor som missgynnar de företag som inte är med i överenskommelsen.

Men vissa konkurrensbegränsande avtal mellan företag tillåts om de gynnar konkurrensen, t.ex. därför att den tekniska forskningen främjas eller distributionen förbättras. Sådana avtal är tillåtna om de uppfyller samtliga av följande villkor:

- De skall förbättra produktionen eller distributionen av varor eller främja den tekniska eller ekonomiska utvecklingen.
- De skall se till att konsumenterna får en skälig andel av den vinst som görs.
- Begränsningen av konkurrensen skall vara nödvändig för de båda ovanstående punkterna.
- Konkurrensen får inte sättas ur spel för en väsentlig del av varorna eller tjänsterna.

På dessa grunder har Europeiska kommissionen infört bestämmelser om så kallade gruppundantag, vilka ställer detaljerade krav på olika typer av avtal. Konkurrensbegränsande avtal som uppfyller villkoren i bestämmelserna om gruppundantag är tillåtna enligt artikel 81 i fördraget. De gällande bestämmelserna om gruppundantag avser huvudsakligen avtal om forskning och teknisk utveckling, specialiseringsavtal,

avtal om tekniköverföring eller distributionsavtal – huvudsakligen inom bilindustrin, men även på andra områden. Det finns också flera bestämmelser om gruppundantag för vissa sektorer (t.ex. försäkringar och transport).

Europeiska kommissionen har därutöver antagit riktlinjer om tolkningen av villkoren så att företagen själva skall kunna bedöma vilka avtal som är förenliga med konkurrenslagstiftningen. Ett bra exempel är kommissionens riktlinjer om horisontella samarbetsavtal (vanligen mellan konkurrenter) och vertikala avtal (t.ex. distributionsavtal). I riktlinjerna diskuteras hur de vanligaste avtalen påverkar konkurrensen och exempel lämnas på hur kommissionen bedömer sådana avtal.

Bestämmelser och riktlinjer publiceras i *Europeiska unionens officiella tidning*. Mer upplysningar och information – och en broschyr som särskilt handlar om vertikala avtal – finns på Internet (se http://europa.eu.int/comm/competition/antitrust/legislation/entente3_en.html#iii_1).

Lagstiftning: artikel 82 i EG-fördraget (missbruk av dominerande ställning)

Den här artikeln förbjuder missbruk av dominerande ställning och tillämpas på följande:

- Företag som har en dominerande ställning, antingen på grund av företagets marknadsandel eller av något annat skäl, t.ex. därför att det inte förekommer någon verklig konkurrens, företaget har ett eget distributionsnät eller företräde till råvaror. Sådana omständigheter kan nämligen ge företaget möjlighet att sätta sig över normala konkurrensvillkor.
- Företag som dominerar den gemensamma marknaden eller en väsentlig del av den.
- Företag som missbrukar en dominerande ställning genom att t.ex. ta ut alltför höga priser av kunderna, eller alltför låga priser för att tränga ut svagare konkurrenter eller nya aktörer från marknaden, eller som diskriminerar kunderna genom att bara ge en del av dem vissa fördelar.

Europeiska kommissionen eller de nationella konkurrensmyndigheterna kan förbjuda missbruk av dominerande ställning och bötfälla företaget.

Bedöma företagskoncentrationer

Företag som går samman (så kallade företagskoncentrationer) kan öka sina marknader och gynna konsumenterna, men ibland kan sammanlutningarna begränsa konkurrensen och skada konsumenterna.

Varför bedöms företagskoncentrationer av EU?

När olika företag slår samman sin verksamhet kan t.ex. produktutvecklingen bli mer effektiv eller tillverknings- och distributionskostnaderna lägre. Högre effektivitet ökar konkurrensen på marknaden och ger slutkunderna bättre varor till skäligare priser.

Men vissa företagskoncentrationer kan minska konkurrensen på en marknad, ofta genom att skapa eller stärka ett företags dominerande ställning. Det brukar skada konsumenterna och ge högre priser, mindre urval och kan begränsa innovationen.

Ökad konkurrens på den inre marknaden och globaliseringen gör det intressant för företagen att gå samman. Sådana strukturförändringar är välkomna så länge de inte hämmar konkurrensen utan ökar den europeiska industrins konkurrenskraft, förbättrar förutsättningarna för tillväxt eller höjer levnadsstandarden inom EU.

Syftet med att bedöma planerade företagskoncentrationer är att förebygga att konkurrensen skadas. Företagskoncentrationer som involverar flera medlemsstater bedöms av EU. Därmed får företag som är verksamma i flera EU-medlemsstater klartecken för hela sammanslagningen i ett svep.

Vilka företagskoncentrationer bedöms av Europeiska kommissionen?

Företag vars sammanlagda årsomsättning överstiger vissa fastställda gränsvärden för den internationella försäljningen och försäljningen inom EU måste anmäla planerade företagskoncentrationer till Europeiska kommissionen för prövning. Ligger omsättningen under gränsvärdena kan medlemsländernas nationella konkurrensmyndigheter bedöma ärendet.

Bestämmelserna gäller alla företagskoncentrationer, oavsett var i världen företagen har sina säten, huvudkontor, verksamhet

eller tillverkning. Det beror på att företagskoncentrationer också mellan företag utanför EU kan påverka EU:s marknader om företaget bedriver affärsverksamhet i EU.

Europeiska kommissionen kan även pröva företagskoncentrationer på nationella konkurrensmyndigheters begäran. Begäran kan komma från de berörda företagen eller från någon konkurrensmyndighet. Under vissa förutsättningar får kommissionen överlämna ärenden till EU-medlemsstaternas nationella konkurrensmyndigheter.

När förbjuds och tillåts företagskoncentrationer?

Kommissionen bedömer om anmälda företagskoncentrationer väsentligt hämmar en effektiv konkurrens på den inre marknaden. Om så inte är fallet godkänns de utan att godkännandet villkoras med åtaganden. I annat fall förbjuds de, för att skydda företag och konsumenter från prishöjningar och ett sämre urval av varor eller tjänster, om inte företagen kan föreslå åtgärder som kompenserar för detta. Planerade företagskoncentrationer kan t.ex. förbjudas om parterna är huvudkonkurrenter eller den faktiska konkurrensen på marknaden skulle försvagas väsentligt, exempelvis genom att ett företag får en dominerande ställning eller stärker en redan existerande dominerande ställning.

När kan Europeiska kommissionen godkänna företagskoncentrationer villkorligt?

Inte alla företagskoncentrationer som hämmar konkurrensen förbjuds. Om kommissionen anser att en planerad företagskoncentration skulle snedvrída konkurrensen kan parterna korrigera effekterna genom vissa åtaganden. De kan t.ex. åta sig att sälja en del av verksamheten eller ge andra marknadsaktörer licens på teknologin. Om kommissionen anser att parternas åtaganden bevarar eller återupprättar konkurrensen på marknaden och därmed skyddar konsumentintresset får företagskoncentrationen ett villkorligt godkännande. Därefter bevakar kommissionen att företagen fullgör sina åtaganden och ingriper om så inte är fallet.

FÖRETAGSKONCENTRATIONER I LÄKEMEDELSBRANSCHEN

Europeiska kommissionen mottog anmälan om två stora företagskoncentrationer i läkemedelsbranschen, dels sammanslagningen av Sanofi och Synthélabo, dels sammanslagningen av Pfizer och Pharmacia. Kommissionen ansåg att båda koncentrationerna kunde påverka konkurrensen negativt och minska urvalet av vissa läkemedel för patienterna.

I båda fallen föreslog parterna att överlåta vissa av sina produkter till konkurrenterna. Kommissionen ansåg att detta skulle återställa konkurrensen på marknaden och skydda patienternas intressen. Sanofi/Synthélabo överlät eller sålde bl.a. varumärket "Delagrangé" för vitamin B12 samt rättigheterna till vissa antibiotika, sömnmedel och lugnande medel. Pfizer/Pharmacia var beredda att låta konkurrenterna överta vissa produkter under utveckling som skulle kunna konkurrera med Pfizers Viagra, och därmed kunde sammanslagningen godkännas.

FÖRETAGSKONCENTRATIONER INOM OMRÅDET FÖR KONSUMTIONSVAROR OCH LIVSMEDEL

Europeiska kommissionen ansåg först att koncentrationen mellan livsmedelsbolagen Unilever och Bestfoods skulle minska konkurrensen om pulversoppa, pastasås, sylt och andra livsmedel i nästan alla EU:s medlemsländer. Koncentrationen skulle ha påverkat konsumenterna väsentligt genom mindre urval och högre priser. Parterna föreslog därför att en del av deras verksamhet, motsvarande ca 1 miljard euro, skulle säljas till konkurrenterna. Därefter kunde kommissionen godkänna företagskoncentrationen villkorligt.

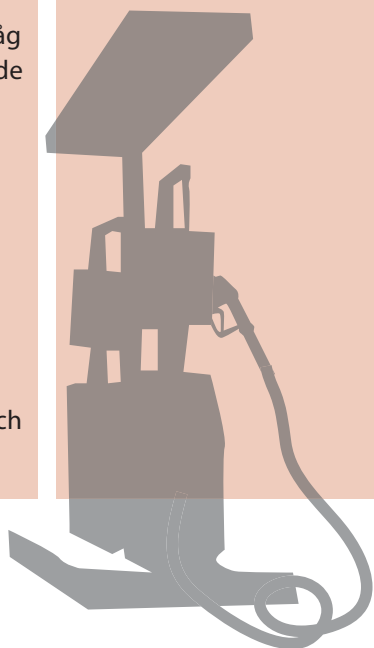
När Procter & Gamble köpte Wella ansåg kommissionen att det minskade konkurrensen om hårvårdsprodukter (t.ex. schampo, balsam, inpackningar och färgmedel) i Irland, Sverige och Norge. Därför erbjöd parterna sig att lämna licens på flera märkesprodukter för hårvård, såsom Herbal Essences, Silvikrin och Catzy till konkurrenter

i dessa länder. Därefter kunde kommissionen godkänna förvärvet villkorligt.

FÖRETAGSKONCENTRATION MELLAN FRANSKA OLJEBOLAG

TotalFina och Elf Aquitaine var störst på den franska oljemarknaden och efter en företagskoncentration skulle de ha kunnat höja priserna för oberoende oljeleverantörer. Detta skulle särskilt ha påverkat de snabbköp som i Frankrike drivit ner bränslekostnaderna. Efter sammanslagningen skulle företaget ha kontrollerat ca 60 % av bensinstationerna längs med de franska motorvägarna. Det skulle även ha blivit den största leverantören av gasol. Europeiska kommissionen ansåg att ett sådant stort marknadsinflytande skulle ha lett till prisökningar. För att lösa konkurrensproblemen kunde TotalFina/Elf tänka sig att sälja en stor del av verksamheten till konkurrenterna. Man föreslog t.ex. att 70 bensinstationer längs de franska motorvägarna skulle säljas till konkurrenter. Därför kunde Europeiska kommissionen godkänna företagskoncentrationen villkorligt och

samtidigt skydda konkurrensen på den franska bränslemarknaden och behålla rimliga konsumentpriser.

EU:s bestämmelser om kontroll av företagskoncentrationer

Förordning (EG) nr 139/2004 — koncentrationsförordningen:

- Europeiska kommissionen är ensam behörig att undersöka koncentrationer som har en gemenskapsdimension. Därmed har företagen en enda europeisk instans att vända sig till för prövning av fusioner och företagsförvärv, vilket förenklar och minskar administrationen. Riktvärdena för vilka koncentrationer som har en gemenskapsdimension är en omsättning på världsmarknaden på över 5 miljarder euro och en omsättning inom EU på över 250 miljoner euro.
- Alla koncentrationer med en gemenskapsdimension skall anmälas till kommissionen för godkännande innan de genomförs. För närvarande får kommissionen mellan 200 och

300 anmälningar per år. Mer statistik finns på webbplatsen Europas sidor om konkurrens. Mer information om anmälningskrav och själva anmälningsformuläret finns i kommissionens förordning (EG) nr 802/2004.

- Först görs en inledande undersökning som får ta 25 arbetsdagar. Därefter tillåter kommissionen transaktionen eller gör en fördjupad undersökning, om koncentrationen väsentligt kan hindra faktisk konkurrens. Den fördjupade undersökningen tar vanligen ytterligare 90 arbetsdagar (i vissa fall kan perioden förlängas till 105 eller 125 arbetsdagar).
- Kommissionen får tillåta koncentrationer med eller utan villkor. Den kan också förbjuda dem, särskilt om företagen inte kan föreslå några lämpliga lösningar på de problem som framkommit vid utredningen. När tillståndet

är villkorligt innebär det ofta krav på att tillgångar skall avyttras, att intressen i andra företag skall överlåtas eller att patent skall överlåtas till konkurrenterna.

- Över 90 % av alla anmälda ärenden godkänns efter en inledande undersökning på 25 arbetsdagar. När en fördjupad undersökning görs under 90 dagar får ändå de flesta ärendena ett villkorat tillstånd. Sedan 1990 har bara 19 direkta förbud meddelats. Mer statistik finns på webbplatsen Europas sidor om konkurrens.
- Kommissionen har antagit flera tolkningsmeddelanden om olika aspekter på företagskoncentrationer. Där förklaras dels vilken vikt som läggs vid olika faktorer i bedömningen av hur konkurrensen påverkas, dels vissa grundläggande termer i konkurrenslagstiftningen (t.ex. i tolkningsmeddelandet

om begreppet "företagskoncentration"). Tolkningsmeddelandena finns på webbplatsen Europas sidor om konkurrens.

Öppna marknader för konkurrens

Tjänster som transport, energi, post och telekommunikation har inte alltid varit konkurrensutsatta. Europeiska kommissionen har spelat en avgörande roll för att avreglera dessa marknader och öppna dem för konkurrens.

Vad är fördelarna med avregleringen?

I EU:s medlemsstater tillhandahölls tidigare den här typen av tjänster av statliga verk med exklusiva rättigheter för en viss tjänst. Nu när marknaderna öppnats för internationell konkurrens kan konsumenterna välja mellan flera olika tjänsteleverantörer och produkter.

När dessa marknader konkurrensutsattes sjönk konsumentpriserna och nya tjänster, vanligtvis mer effektiva och användarvänliga än förut, kom till. Detta bidrar till att göra vår ekonomi mer konkurrenskraftig.

LÅGPRISFLYG

Tack vare att Europeiska kommissionen öppnade flygbranschen för konkurrens kunde lågprisflyg etableras och utvecklas i Europa. Det bredare och billigare utbud av tjänster som nu är tillgängligt åtnjuts av många konsumenter i EU.

GAS

År 2004 ingrep Europeiska kommissionen mot det franska gasbolaget Gaz de France och tyska Ruhrgas som uppgavs vägra den norska gasleverantören Marathon tillgång till sina gasnät. Både det franska och det tyska företaget erbjöd sig att underlätta tillgången till näten så att kunder i Frankrike och Tyskland i framtiden kan dra nytta av att gasmarknaden konkurrensutsattes.

Hur har valfrihet införts?

Europeiska kommissionens inställning har utvecklats med tiden. När Danmark 1993 ålades att upphäva det statsägda järnvägsbolaget DSB:s monopol på hamnanläggningen i Rødby, lät kommissionen den danska regeringen välja mellan att låta konkurrenter använda samma anläggning eller att bygga en ny nära den befintliga hamnen. Inom kort stod det klart att det ofta är kostnadskrävande och ineffektivt att bygga nya anläggningar, särskilt i fråga om nationella nät. Därför utvecklade Europeiska kommissionen ett koncept där tillhandahållandet av själva nätet och tillhandahållandet av kommersiella tjänster över nätet läggs i separata juridiska enheter.

Inom järnvägs-, el- och gasindustrin måste nätoperatörerna nu ge sina konkurrenter tillträde till sina nät på rimliga villkor. I dessa industrier är det viktigt att se till att alla leverantörer har rättvis tillgång till näten, så att konsumenterna sedan kan välja den leverantör som erbjuder bäst villkor.

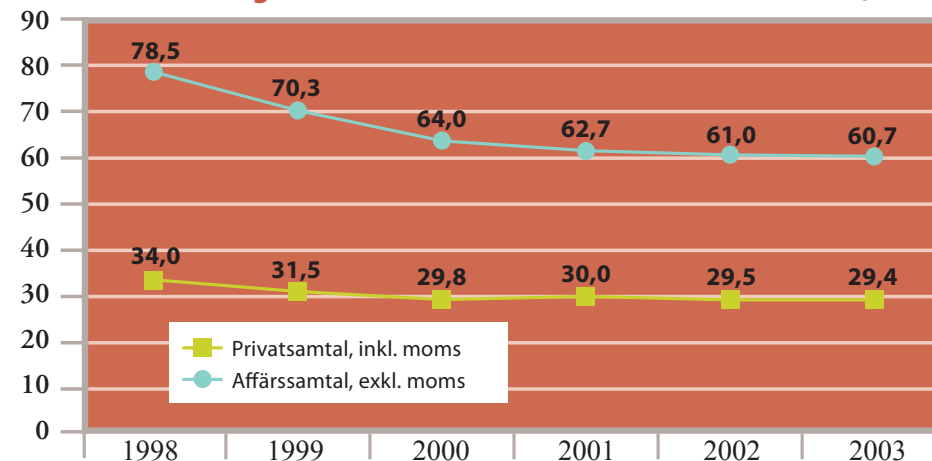
Får det här en direkt effekt för konsumenterna?

På de två marknader som först konkurrensutsattes (lufttrafik- och telekombranschen) har priserna sjunkit väsentligt. På marknader som konkurrensutsattes senare eller inte alls (t.ex. el, gas, järnvägar och posttjänster) är priserna däremot oförändrade eller till och med högre. Detta kan ha olika branschspecifika orsaker – gaspriserna hänger t.ex. nära samman med oljepriserna – men konsumenterna tycks ändå lättare ha kunnat få lägre priser i branscher som är öppnare för konkurrens.

KOSTNADEN FÖR TELEFON-SAMTAL FRÅN FASTA ANSLUTNINGAR

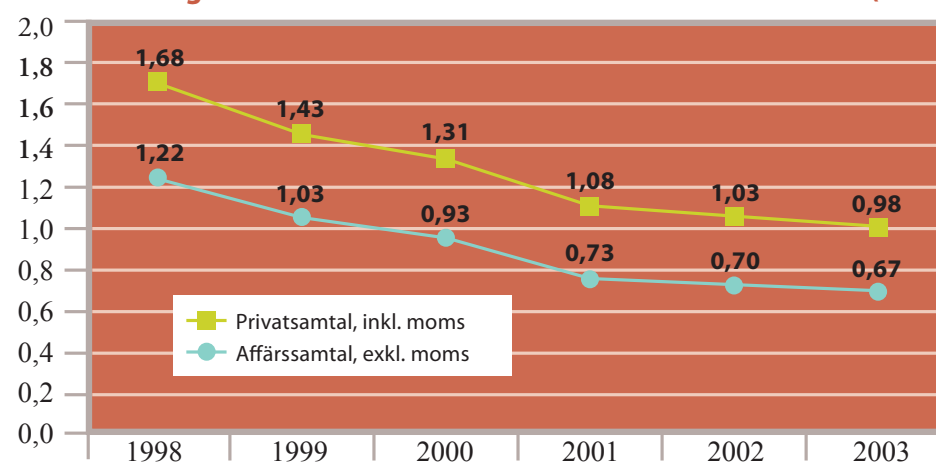
Den 1 januari 1998 öppnades telekombranschen fullständigt av Europeiska kommissionen. Detta medförde att privat- och företagskunder i Europa kunde spara 13 % respektive 23 % på telefonräkningarna för inrikessamtal från fasta anslutningar mellan augusti 1998 och augusti 2003. Besparingarna var ännu större på utrikessamtal, där genomsnittskostnaden för samtal mellan OECD-länderna minskade med 41 % för privatkunder och 45 % för företagskunder.

Genomsnittlig månadskostnad för nationella telefonsamtal (i euro)

Källa: "Femte rapporten om genomförandet av EUs lagstiftning på telekommunikationsområdet", KOM(2003) 715 slutlig.

Genomsnittlig kostnad för ett internationellt tiominutersamtal (i euro)

Källa: "Femte rapporten om genomförandet av EUs lagstiftning på telekommunikationsområdet", KOM(2003) 715 slutlig.

Vad händer med de offentliga tjänsterna på en konkurrensutsatt marknad?

När nya marknader öppnas behövs också ny lagstiftning för att se till att offentliga tjänster fortsätter att tillhandahållas för att inte konsumenterna skall bli lidande. I tillämpningen av konkurrenslagstiftningen tar Europeiska kommissionen hänsyn till att vissa organisationer med monopolrättigheter har särskilda skyldigheter. På så sätt kan man säkra en rättvis konkurrens utan att missgynna statsfinansierade organisationer som är skyldiga att tillhandahålla tjänster av allmänt intresse även då detta inte är vinstgivande.

POSTTJÄNSTER

Den statsfinansierade posten i Tyskland, Deutsche Post, måste upprätthålla ett kostnadskrävande nät av postkontor över hela landet och har därför högre kostnader än sina konkurrenter. I mars 2001 uppmanade kommissionen Deutsche Post att se till att pakettdistributionen skedde till rimliga priser, men medgav samtidigt att en del av Deutsche Posts kostnader var orsakade av denna skyldighet. Därför ombads Deutsche Post endast att sätta priser som täckte de tillkommande kostnaderna för pakettjänster, utöver kostnaderna för att upprätthålla nätet (dvs. produktspecifika merkostnader).

Lagstiftning: artikel 86 i EG-fördraget

Enligt EG-fördraget skall gemenskapen arbeta med "en ordning som säkerställer att konkurrensen inom den inre marknaden inte snedvrids". Europeiska kommissionen öppnar marknader genom olika rättsliga bestämmelser, däribland artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget. Enligt artikel 86 i EG-fördraget har Europeiska kommissionen en särskild skyldighet att bevaka offentliga företag och företag som medlemsländerna ger särskilda eller exklusiva rättigheter. Enligt artikeln får Europeiska kommissionen anta direktiv eller beslut mot en medlemsstat när medlemsstaten vidtar eller bibehåller åtgärder som strider mot reglerna i fördraget.

Europeiska kommissionen har antagit direktiv enligt artikel 86

- för att få insyn i de ekonomiska förbindelserna mellan medlemsstaterna och deras offentliga företag, samt
- för att öppna marknaden för elektronisk kommunikation.

Om något EU-land inte följer direktiven inleder kommissionen ett överträdelseförfarande enligt artikel 226 i EG-fördraget. Kommissionens beslut enligt artikel 86 har även väsentligt bidragit till att öppna marknaderna. Fram t.o.m. år 2004 har beslut fattats på de flesta områden där medlemsländerna beviljat särskilda eller exklusiva rättigheter (ytterligare detaljer finns på <http://europa.eu.int/comm/competition/liberalization/decisions>). Där ingår följande:

- Posttjänster (5).
- Mobiltelefoni (2).
- Flygplatser (3).
- Hamn- och sjötransport (4).
- Försäkringar (1).
- TV- och radiosändningar (1).

Europeiska kommissionen utredde även klagomål på andra områden, såsom energi, men där kunde man hitta lösningar som gynnade konsumenterna utan att några formella beslut behövde fattas. Europeiska kommissionen har dessutom föreslagit Europaparlamentet och Europeiska unionens råd åtgärder för att konkurrensutsätta vissa andra marknader.

Bevaka statligt stöd

Det är väsentligt att företag konkurrerar på likvärdiga villkor. Ibland vill nationella myndigheter använda statliga medel för att gynna en viss verksamhet eller skydda vissa av landets företag från frihandeln inom EU och konkurrensutsättningen av offentliga tjänster. Att bevilja sådana resurser är att lämna ett statligt stöd.

Statligt stöd kan snedvrida en rättvis och effektiv konkurrens mellan företagen i medlemsländerna och skada ekonomin, och därför bevakar Europeiska kommissionen de statliga stöden.

Vad är statligt stöd?

Ett företag som får stöd från staten får en osund konkurrens fördel i förhållande till sina konkurrenter. Därför är det enligt EG-fördraget i princip förbjudet att bevilja statligt stöd om det inte är motiverat för att stödja gemensam ekonomisk utveckling. För att förbudet skall följas och undantag beviljas på lika villkor inom hela EU bevakar Europeiska kommissionen att de statliga stöden följer EU-bestämmelserna.

Först och främst måste kommissionen avgöra om företaget faktiskt fått ett statligt stöd, dvs. om stödet uppfyller följande kriterier:

1. Staten **har ingripit eller har använt statliga medel** vilket kan ske på många olika sätt (t.ex. i form av bidrag, räntebidrag, räntesubventioner, befrielse från skatter och avgifter, statliga garantier, statligt innehav av hela eller delar av företaget, eller att varor eller tjänster tillhandhålls till förmånliga villkor).

2. Stödet kan **påverka handeln** mellan medlemsländer.
3. Stödet **ger mottagaren en selektiv förmån**, t.ex. genom att stödet beviljas vissa företag eller branscher, eller företag i vissa regioner.
4. **Konkurrensen** har eller kan ha **snedvridits**.

Allmänna stöd anses däremot inte utgöra statligt stöd, eftersom de inte är selektiva utan tillämpas på alla företag oavsett storlek, läge eller bransch. Några exempel är allmänna skattebestämmelser eller arbetslagstiftning, som därför inte granskas enligt bestämmelserna om statligt stöd.

STATLIGT STÖD TILL OFFENTLIGÄGDA BANKER I TYSKLAND, ÖSTERRIKE OCH FRANKRIKE

De tyska och österrikiska delstatsbankerna fick tidigare statliga garantier från sina regeringar, vilket skyddade dem mot konkurs. På grund av garantierna kunde de offentliga bankerna bevilja lån till förmånligare villkor än konkurrerande affärsbanker. Kommissionen ansåg i sin bedömning att garantierna utgjorde otillåtet statligt stöd och kom överens med Tysklands respektive Österrikes regeringar om att de skulle fasa ut. Ett liknande beslut fattades för en garanti som den franska regeringen hade ställt ut för det offentliga finansinstitutet *Caisse des Dépôts et Consignations* och som användes i institutets vinstdrivande bankverksamhet. Kommissionen krävde att också denna garanti skulle avskaffas gradvis, så att finansinstitutet kunde justera sin verksamhet och sina stadgar och därmed verka på samma villkor som konkurrenterna. Kommissionens beslut i dessa ärenden har bidragit till att återupprätta en rättvis konkurrens i banksektorn.

När är statligt stöd tillåtet?

I EG-fördraget finns en förteckning över sådana omständigheter som gör att statligt stöd kan tillåtas. Europeiska kommissionen har med tiden utvecklat en tydlig rättslig ram för statligt stöd som är av gemensamt intresse för EU, och som därför tillåts. Sådana stöd skall t.ex. utveckla missgynnade regioner, främja små och medelstora företag eller forskning och teknisk utveckling, skydda miljön eller främja utbildning, sysselsättning eller kultur.

De mest kontroversiella typerna av statligt stöd, som kommissionen utreder noggrant, är stöd för undsättning och omstrukturering av företag, stöd som involverar ekonomiska transaktioner mellan staten och offentliga företag, samt stöd till företag i vissa känsliga branscher som stålbranschen, varvsbranschen och bilindustrin. Stöd till undsättning och omstrukturering av företag i ekonomiska svårigheter kan göra att företag som står på randen till konkurs fortsätter sin verksamhet, vanligen på konkurrenternas och deras anställdas bekostnad. De arbetstillfällen som räddas i det företag som fått statligt stöd är dessutom osäkra. Kommissionens nya riktlinjer för sådant

stöd inriktas mer på större företag som är verksamma inom hela EU. Sådana företag brukar ha stora marknadsandelar och statligt stöd till dem påverkar konkurrensen och handeln i större utsträckning. De nya riktlinjerna inför strängare bestämmelser om vilka ansträngningar stora stödmottagare måste göra för att finansiera sin överlevnad. Stora företag måste t.ex. i framtiden bära ca hälften av omstruktureringkostnaderna själva.

Stöd som inte motiveras av något av EU:s allmänna mål är inte tillåtna. Exempel på sådant otillåtet stöd är t.ex. allmänna investeringsstöd till stora företag utanför väl avgränsade missgynnade regioner, exportbidrag och verksamhetsstöd (stöd som finansierar ett bolags driftskostnader).

UTBILDNINGSTÖD HOS FIAT

Europeiska kommissionen godkände ett utbildningsstöd på 38 miljoner euro när den italienska biltillverkaren Fiat ville höja kompetensen bland anställda som på grund av rationaliseringar riskerade arbetslöshet och behövde utbildning för att anpassa sig till de nya tillverkningsprocesserna och kraven. Europeiska kommissionen brukar vara välvilligt inställd till utbildningsbidrag och vid flera möten har Europeiska rådet uttalat att utbildning är viktig för att göra EU:s ekonomi mer konkurrenskraftig på världsmarknaden.

STÖD TILL FORSKNING OCH TEKNISK UTVECKLING VID MOTOROLA, PHILIPS OCH ST MICROELECTRONICS

År 2003 godkände kommissionen ett stöd på 293 miljoner euro för ett gemensamt forskningsprojekt om ny teknik när de tre ovannämnda företagen ville utveckla prototyper till integrerade nanometriska kretsar. Stödet godkändes för forskning i alla stadier, dvs. grundforskning, produktutveckling och industriell forskning. Projektet ledde dessutom till att både forskningspersonalen och satsningarna på forskning och teknisk utveckling ökade väsentligt.

Det bidrog därför till Europeiska rådets mål att öka satsningarna på forskning och teknisk utveckling i industrin och medlemsländerna för att göra EU:s industri mer konkurrenskraftig.

STATLIGT STÖD TILL ALSTOM

Europeiska kommissionen godkände ett omstrukturingsstöd som den franska staten planerade att bevilja Alstom, en koncern med en bred verksamhet huvudsakligen inom transport- och energiområdet. Stödet godkändes på villkor att företaget genomförde så kallade kompensationsåtgärder, t.ex. att sälja verksamhet i olika delar av koncernens verksamhet. Tre kompensationsåtgärder krävdes för att omstrukturingsstödet inte skulle åsamka konkurrenter utan statligt stöd väsentlig skada och för att återupprätta konkurrensen på transport- och energiområdet.

Hur bevakar Europeiska kommissionen statligt stöd?

EU:s medlemsländer är skyldiga att underrätta Europeiska kommissionen om planerat statligt stöd, genom en anmälan som skall göras innan stödet genomförs. Först om stödet godkänns får medlemslandet genomföra det.

I vissa fall krävs dock ingen anmälan utan det räcker med att på ett formulär upplysa om när stödet beviljats. Denna förenkling tillämpas på områden där kommissionen har stor erfarenhet av statligt stöd som bidrar till den allmänna utvecklingen av EU:s ekonomi. Bland dessa finns stöd till utbildning, sysselsättning, små och medelstora företag samt forskning och teknisk utveckling, i synnerhet för små och medelstora företag.

Stöd på högst 100 000 euro till företag under en treårsperiod anses inte utgöra statligt stöd genom att det inte är så stort att det kan påverka handeln

mellan medlemsländerna. Därmed kan kommissionen koncentrera sig på viktigare ärenden.

Kommissionen godkänner ca 85 % av alla anmälda statliga stöd efter en preliminär bedömning. En formell granskning görs bara i tveksamma fall. I sådana fall offentliggör kommissionen ett beslut om att inleda ett förfarande i *Europeiska unionens officiella tidning* och på hemsidan för GD Konkurrens (http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/decisions/additional_docs.html).

Under förfarandets gång får berörda parter lämna synpunkter på stödet så att kommissionen har tillgång till all relevant information innan ett slutligt beslut fattas.

Europeiska kommissionen prövar även stöd som inte anmälts i förväg (så kallat otillåtet stöd). Kommissionen kan få reda på otillåtet stöd genom klagomål från företag eller enskilda, eller genom rapportering i medierna. Utomstående,

vanligen konkurrenter, kan förutom att anmäla saken till kommissionen också direkt väcka talan mot statligt stöd vid en nationell domstol.

Om kommissionen anser att stödet är otillåtet och strider mot principen om fri konkurrens på den inre marknaden och övriga bestämmelser uppmanas medlemsländerna att avskaffa stödet, och att återkräva stödet från mottagarna för att återställa den situation som rådde innan stödet beviljades.

Resultattavlan för statligt stöd

Europeiska kommissionen skall också övervaka storleken och karaktären på medlemsländernas statliga stöd. Kommissionen noterar att medlemsländerna på senare år minskat de statliga stöden väsentligt och i stället omfördelar stöden till att stimulera verksamhet som är av gemensamt intresse för EU. Denna positiva utveckling bidrar till att göra EU:s ekonomi mer konkurrenskraftig

och förbättrar EU:s ställning på världsmarknaden. Närmare detaljer i analysen finns på:

http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/scoreboard/

SCI SYSTEMS

I slutet av 1990-talet gav Nederländerna ett generöst stöd paket till SCI Systems för att bygga en fabrik som skulle montera persondatorer för Hewlett-Packard i Friesland. I februari 2001 kom kommissionen fram till att stödet stred mot bestämmelserna om regionalt investeringsstöd. Dessa bestämmelser förhindrar att myndigheter konkurrerar om rörliga investeringsprojekt och därmed hörande sysselsättning för regionen genom att erbjuda allt högre stöd. Sådan konkurrens skulle bli dyr för skattebetalarna och undergräva sammanhållningspolitiken eftersom myndigheter i länder med större resurser hela tiden skulle kunna bjuda över fattigare länder/regioner. I augusti 2002 betalade företaget tillbaka 3,8 miljoner nederländska floriner (1,7 miljoner euro) till myndigheterna i Nederländerna.

Hur försöker kommissionen förbättra kontrollerna av statligt stöd?

Europeiska rådet har vid flera tillfällen framhållit att det behövs mindre men mer målinriktat statligt stöd för att stimulera EU:s ekonomi. Kommissionen har reagerat på dessa krav genom att anta flera nya bestämmelser som skall göra det snabbare och lättare att bevilja statligt stöd som är förenligt med EU:s mål.

Man har avskaffat formaliteterna för stöd som troligen är förenliga med EU:s bestämmelser och som inte brukar skapa problem (se ovan i avsnittet ”Hur bevakar Europeiska kommissionen statligt stöd?”). Man kräver bara att medlemsländerna informerar kommissionen när stödet beviljats, för öppenhetens skull.

En annan förbättring är att kommissionen nu tillhandahåller formulär för att anmäla stöd och förse kommissionen med upplysningar. Fördelen med dessa formulär är att medlemsländerna lättare kan ge kommissionen den information som krävs genom att de förtydligar vilken information som skall lämnas.

Det har blivit lättare att verkställa återkrav av otillåtna stöd sedan kommissionen inrättat en särskild enhet för uppföljning. Att medlen återkrävs är en nödvändig följd av att kommissionen kontrollerar statligt stöd, och medlemsländerna har därför nu ytterligare skäl att verkställa kommissionens beslut om återkrav.

Varför ägnas särskild uppmärksamhet åt konkurrensutsatta offentliga tjänster?

Offentliga tjänster (så kallade tjänster av allmänt ekonomiskt intresse) är avgörande för att ekonomin och samhället skall fungera väl. Sådana tjänster bör vara tillgängliga hela tiden och i tillräcklig omfattning. På många områden, t.ex. inom post-, transport-, el- och telekomområdet, fick dessa tjänster helt struktureras om efter avregleringen och ibland uppstod problem på den fria marknaden, vilket framgick av avsnittet ”Att öppna marknaden för konkurrens”.

För att offentliga tjänster skall vara tillgängliga utan avbrott har vissa företag i dessa sektorer kompenserats för de merkostnader som uppstår på

grund av deras särskilda ansvar. Sådan kompensation är tillåten. På grund av svårigheten att bedöma storleken för dessa merkostnader, och på grund av risken för att företagen kan använda överkompensation för sådan verksamhet som skall bedrivas på sedvanliga konkurrensmässiga villkor måste dock sådant stöd bevakas noggrant.

STATLIGT STÖD TILL TV 2 DANMARK

I maj 2004 uppmanade Europeiska kommissionen den offentliga danska kanalen TV 2 att betala tillbaka överkompensation för tillhandahållande av offentliga tjänster. Kommissionen inledde undersökningen efter ett klagomål från en kommersiell kanal på den danska marknaden som hävdade att TV 2 felanvänt det statliga stöd som var avsett att finansiera tillhandahållande av offentliga tjänster.

Undersökningen visade att TV 2 sammanlagt fått ca 84,4 miljoner euro mer i statligt stöd än det kostat att tillhandahålla de berörda offentliga tjänsterna. TV 2 kunde använda överskottet till att finansiera kommersiell verksamhet, vilket gav dem en otillåten fördel framför konkurrenter utan statlig finansiering. För att återställa konkurrensen i den affärsdrivande delen av verksamheten uppfordrade kommissionen Danmark att återkräva, från TV 2, den överskjutande kompensationen med ränta.

Vilka utmaningar står de nya medlemsländerna inför?

De tio nya medlemsländer som gick med i Europeiska unionen den 1 maj 2004 har haft olika traditioner kring statligt stöd. Efter anslutningen måste de helt och hållet följa EU:s bestämmelser om statligt stöd. Det har lett till en strävan efter färre och bättre utnyttjade stöd som också hjälper de nya medlemsländerna att integrera sig på den inre marknaden. Statligt stöd i de nya medlemsländerna som var i kraft redan innan de gick med i EU får fortsätta att tillämpas och kommer inte att återkrävas, men skall vid behov anpassas till EU:s bestämmelser om statligt stöd.

Lagstiftning: artiklarna 87, 88 och 89 i EG-fördraget, bestämmelser och gruppundantag

I artikel 87 finns de materiella bestämmelserna om statligt stöd, nämligen den allmänna principen att statligt stöd inte är tillåtet på den inre marknaden, samt flera undantagsklausuler. Kommissionen har antagit rambestämmelser och riktlinjer som förtydligar hur undantagsklausulerna tillämpas, så att bestämmelserna om statligt stöd skall gälla lika och konsekvent i alla medlemsländer och branscher. Några exempel är gemenskapens rambestämmelser om statligt stöd till forskning och utveckling samt gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till förmån för miljöskydd. På områden där kommissionen har tillräcklig erfarenhet har flera rättsakter antagits, så kallade gruppundantagsförordningar, som anger på vilka villkor medlemsländer får lämna stöd utan att anmäla det till kommissionen. Några av de områden som avses är t.ex. utbildning, sysselsättning samt små och medelstora företag. För att säkra öppenheten måste medlemsländerna lämna in ett tillkännagivande till

kommissionen strax efter att stödet lämnats.

I artikel 88 finns de grundläggande procedurreglerna angående tillämpningen av artikel 87, i synnerhet medlemsländernas skyldighet att anmäla planerat stöd till kommissionen och att inte genomföra stödet förrän det godkänts av kommissionen. Bestämmelserna i fördraget kompletteras av tillämpningsföreskrifter (rådets förordning (EG) nr 659/1999) och genomförandeförordningen (kommissionens förordning (EG) nr 794/2004).

Enligt artikel 89 får rådet anta förordningar om statligt stöd, t.ex. tillämpningsföreskrifterna och tillämpningsförordningen (rådets förordning (EG) nr 994/98) som ligger till grund för bestämmelserna om gruppundantag.

Samarbete internationellt

I takt med den ökade globaliseringen arbetar allt fler företag, koncerner och karteller internationellt. Därför kan verksamheten i företag med säte utanför EU påverka konkurrensen inom EU. Då är det extra viktigt att samarbeta internationellt i konkurrensfrågor.

Undersöker Europeiska kommissionen företagskoncentrationer eller karteller med deltagare från icke-EU-länder?

Alla företag vars verksamhet påverkar marknaden i unionen lyder under EU:s konkurrenslagstiftning. Det spelar ingen roll om företaget har sitt säte, sitt huvudkontor eller sina aktieägare i eller utanför EU.

Därför kan EU:s konkurrensmyndigheter ingripa om en kartell påverkar handeln inom EU, även om de berörda företagen är belägna utanför EU. Samma kartell kan också utredas av konkurrensmyndigheter utanför EU.

Europeiska kommissionen får också ingripa när en företagskoncentration påverkar konkurrensen inom EU, vare sig de berörda företagen är belägna inom EU eller ej. Alla företagskoncentrationer mellan företag med en sammanlagd omsättning över en viss tröskel inom EU måste anmälas till Europeiska kommissionen för godkännande.

Vad har Europeiska kommissionen för behörighet att avgöra om ett icke EU-baserat företags beteende hämmar konkurrensen eller ej?

Många företag utanför EU marknadsför sina produkter över hela världen, även i EU, som vanligen är en av de största marknaderna. Därför måste företagen följa EU:s konkurrenslagstiftning på samma sätt som europeiska bolag som är verksamma utanför EU måste följa andra länders bestämmelser.

Hur hanteras konkurrensbegränsande beteenden utanför EU?

Över 100 länder och regioner, däribland EU:s största handelspartner, har infört konkurrensbestämmelser. Konkurrensmyndigheterna i dessa länder eller regioner deltar allt oftare i utredningar av samma internationella företagskoncentrationer eller vidtar åtgärder mot internationella kartellbildningar. Nästan alla

är medlemmar i forum som det internationella konkurrensnätverket (International Competition Network) som är ett informellt, världsomspännande nätverk för konkurrensmyndigheter.

Internationella konkurrensnätverket: se www.internationalcompetitionnetwork.org

Europeiska kommissionen anser att konkurrensmyndigheterna i hela världen gynnas om de förenar sina erfarenheter, och därför har kommissionen drivit på det internationella konkurrensnätverket ända sedan starten. Trots att konkurrensnätverket bildades relativt nyligen har det redan utfärdat ett imponerande antal rekommendationer på kort tid. Rekommendationerna bör med tiden ge en mer samordnad hållning i konkurrensfrågor över hela världen.

Hur samarbetar Europeiska kommissionen med andra konkurrensmyndigheter?

Europeiska kommissionen har täta kontakter med konkurrensmyndigheter utanför EU. T.ex. samarbetar kommissionen inom Europa med Eftas övervakningsmyndighet. Kommissionen har även samverkat med konkurrensmyndigheterna i Kanada, Japan och Förenta staterna om inspektioner av en misstänkt internationell kartell i sex av EU:s medlemsländer, Kanada, Japan och Förenta staterna.

Kommissionen diskuterar även tekniska frågor i vissa ärenden med andra konkurrensmyndigheter som utreder samma ärende. Sådant direkt samarbete är mer effektivt och välkomnas dessutom av de berörda företagen, som annars hade kunnat ställas inför motstridiga krav på korrigerande åtgärder från de olika konkurrensmyndigheterna.

EU har samarbetsavtal i konkurrensfrågor med flera länder och regioner.

De finns förtecknade på webbplatsen för Generaldirektoratet för konkurrens:

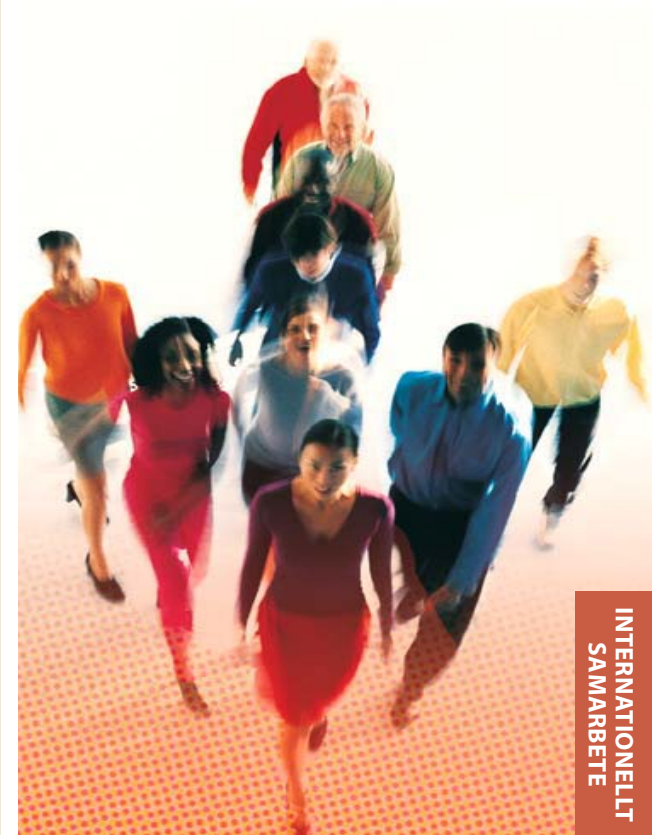
EU:s samarbete med andra länder och regioner: se
<http://europa.eu.int/comm/competition/international/bilateral/bilateral.html>

Hur gynnas EU:s konsumenter och företag av att konkurrensmyndigheterna i unionen samarbetar med andra konkurrensmyndigheter?

Ju tätare internationella kontakter mellan konkurrensmyndigheterna, desto bättre kan konsumenternas och företagens intresse av att få bästa kvalitet till lägsta pris bevakas genom beslutsamma och konsekventa insatser när företag bildar kartell eller missbrukar sin ställning på marknaden på ett sätt som påverkar olika länder eller regioner. Genom att samarbeta med konkurrensmyndigheter utanför EU vill kommissionen också skapa de likvärdiga marknadsvillkor som krävs för att

företag oavsett nationalitet skall kunna konkurrera av egen kraft även utanför EU.

EU:s internationella samarbete i konkurrensfrågor: se
<http://europa.eu.int/comm/competition/international/overview/>

Och i praktiken ...

■ Vad kan jag göra om jag misstänker konkurrensbegränsande affärsmetoder?

Situationer i vardagen kan leda till misstankar om sådana konkurrensbegränsande beteenden som beskrivs i den här broschyren. Det har t.ex. hänt att företag har vägrat ta emot beställningar från kunder i andra medlemsländer. En sådan vägran kan vara ett tecken på olagligt konkurrensbegränsande beteende, som du kan tänkas vilja göra en konkurrensmyndighet uppmärksam på.

STEG 1: AVGÖRA VILKEN KONKURRENSMYNDIGHET MAN SKALL VÄNDA SIG TILL

Om frågan bara rör ditt land eller område eller högst tre medlemsländer bör du i första hand kontakta den nationella konkurrensmyndigheten. Konkurrensmyndigheterna i alla EU:s medlemsländer tillämpar nu samma konkurrensbestämmelser som Europeiska kommissionen och är ofta väl placerade att hantera sådana problem. Om du tror att mer än tre medlemsländer är involverade bör du snarare välja att vända dig till Europeiska kommissionen. Tveka inte att kontakta Europeiska kommissionen eller en nationell konkurrensmyndighet, även om du är osäker på problemets omfattning. Konkurrensmyndigheterna samarbetar och kan fördela handläggningen av det ärende din information kan ge upphov till mellan sig som det passar bäst.

STEG 2A: OM DU VILL VÄNDA DIG TILL EUROPEISKA KOMMISSIONEN

Uppmärksamma Europeiska kommissionen på problem

Du kan anmäla problem till Europeiska kommissionen via e-post på adressen: comp-market-information@cec.eu.int. Du kan också skriva ett brev till Europeiska kommissionen, Generaldirektoratet för konkurrens, registreringsenheten för antitrust, B-1049 Bryssel. Uppge ditt namn och din adress, namnet på de berörda företagen och produkterna och lämna en tydlig beskrivning av vilket konkurrenshämmande beteende du upptäckt. Detta hjälper Europeiska kommissionen att spåra problem på marknaden och kan leda till en utredning.

Lämna in en formell anmälan till Europeiska kommissionen

Om du är direkt berörd av det beteende som du anser konkurrenshämmande och har möjlighet att förse Europeiska kommissionen med mer specifik

information kan du i stället göra en formell anmälan. I så fall måste du uppfylla vissa rättsliga villkor, vilka förklaras närmare i kommissionens tillkännagivande om handläggningen av klagomål (mer information finns på <http://europa.eu.int/dgcomp/>). Du kan också via e-post till comp-market-information@cec.eu.int begära mer information om hur det går till att göra en formell anmälan.

Informera en konsumentorganisation

Som enskild konsument kan du också informera en konsumentorganisation om din upptäckt. Konsumentorganisationen kan sedan sammanställa information från olika konsumenter och i sin tur göra en formell anmälan till Europeiska kommissionen.

STEG 2B: OM DU VILL VÄNDA DIG TILL EN NATIONELL KONKURRENSMYNDIGHET

I slutet av broschyren finns en adresslista till nationella konkurrensmyndigheter i alla EU:s medlemsländer. Nationella konkurrensmyndigheter i EU:s medlemsländer kan inhämta information från de berörda företagen och vidta åtgärder för att lösa problemet om de anser att EU:s konkurrensbestämmelser har överträtts.

Observera att de nationella konkurrensmyndigheterna följer landets egna förfaranden, som kan skilja sig från andra medlemsländers. Innan du kontaktar en konkurrensmyndighet kan det vara bra att gå in på webbsidan eller be om instruktioner från myndigheten om hur du bör ta upp ärendet.

■ Vad kan jag göra om jag misstänker att mitt företag har bildat en kartell eller hindrar konkurrensen på något sätt?

Ditt företag kan ta kontakt med Europeiska kommissionen direkt eller via en rådgivare, t.ex. en jurist, om företaget vill utnyttja kommissionens policy för förmånlig behandling av kartellföretag som lämnar insiderinformation om kartellen. En ansökan om immunitet eller bötesnedsättning enligt denna policy bör ställas till det särskilda faxnumret: (32-2) 299 45 85. Användandet av detta nummer garanterar att den exakta tidpunkten och dagen då kontakten togs registreras och att informationen behandlas ytterst konfidentiellt. Vid behov kan även inledande kontakter tas på de särskilda telefonnumren: (32-2) 298 41 90 eller (32-2) 298 41 91. Det första företag som lämnar in bevis på en kartell som kommissionen inte kände till eller inte kunnat bevisa kan helt befrias från böter. Företag som lämnar in ansökan senare kan få nedsatta böter.

Om du är anställd eller f.d. anställd i ett företag som du tror begränsar konkurrensen på något sätt kan du ta kontakt med Europeiska kommissionen och lämna information och eventuella bevis du kan ha på telefonnummer (32-2) 298 41 90 eller (32-2) 298 41 91. Du får vara anonym om du inte vill att din identitet röjs. Med utgångspunkt i de upplysningar och eventuella bevis du kan ha lämnat kan kommissionen besluta att inleda en undersökning.

■ Hur kan jag lämna in ett klagomål på eller förslag som rör en företagskoncentration till Europeiska kommissionen?

Om du vill lämna in ett klagomål eller förslag som rör en företagskoncentration kan du kontakta Europeiska kommissionen på e-postadressen comp-mergers@cec.eu.int eller skriva till:

Europeiska kommissionen
Generaldirektoratet för konkurrens
Registreringsenheten för
företagskoncentrationer
B-1049 Bryssel

■ Vad kan jag göra om konkurrensen snedvrids genom statligt stöd?

Lämna in en formell anmälan

Du kan lämna in en formell anmälan till Europeiska kommissionen om du anser att konkurrensen snedvrids genom ett statligt stöd. Ett särskilt formulär och närmare instruktioner finns på följande Internetadress:
http://europa.eu.int/comm/secretariat_general/sgb/droit_com/index_en.htm#aides.

Informera Europeiska kommissionen vid en formell undersökning

Du kan även lämna synpunkter när kommissionen inleder en formell undersökning. Kommissionen är skyldig att begära in synpunkter från tredje man om den inte tror att statligt stöd kan godkännas. En skrivelse offentliggörs i *Europeiska unionens officiella tidning*. I skrivelsen förklaras varför kommissionen inte anser sig kunna godkänna stödet och berörda parter uppmanas att lämna in synpunkter. De offentliggjorda skrivelserna finns även på webbplatsen för Generaldirektoratet för konkurrens: http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/oj/.

■ Har konsumenterna någon kontaktperson i konkurrensfrågor?

Kommissionsledamoten för konkurrens har utsett en kontaktperson för konsumentfrågor inom Generaldirektoratet för konkurrens för att öppna en dialog med konsumenterna i EU. Kontaktpersonen nås via den här adressen:
http://europa.eu.int/comm/competition/forms/consumer_complaint_form.html.

Mer information

Från Europeiska kommissionen

Via Internet

Närmare upplysningar om uppgifterna i den här broschyren och om företagskoncentrationer som anmälts till kommissionen, fullständiga beslut i konkurrensärenden rörande antitrust, företagskoncentrationer och statligt stöd samt relevant lagstiftning finns på webbplatsen:
http://europa.eu.int/comm/competition/index_sv.html.

I pappersform

Följande skrifter finns till försäljning i pappersform eller kan laddas ner gratis (om inte annat sägs) från ovanstående webbplats:

- *Årsrapporten om konkurrenspolitiken.*
- Information om företagskoncentrationer som anmälts till kommissionen, Europeiska kommissionens beslut i antitrustärenden, företagskoncentrationer och statligt stöd samt den lagstiftning som besluten grundar sig på offentliggörs i *Europeiska unionens officiella tidning.*

- ”*Konkurrensreglerna för leverans- och distributionsavtal*” och ”*The Competition Policy Newsletter*” (en publikation som utges av Generaldirektoratet för konkurrens) finns gratis tillgängliga vid Europeiska kommissionens representationer i medlemsländerna och på EU:s informationskontor *Europe Direct*.
- En genomgång av Europeiska kommissionens arbete på konkurrensområdet görs i *Allmänna rapporten om Europeiska unionens verksamhet* som även kan läsas online på webbplatsen:
http://europa.eu.int/abc/doc/off/rgl_sv/welcome.htm

Via e-post eller brev

Frågor om innehållet i denna broschyr kan ställas via e-post till infocomp@cec.eu.int eller skriftligen till nedanstående adress:

Europeiska kommissionen
Generaldirektoratet för konkurrens
B-1049 Bryssel
Tfn (32-2) 299 11 11

Mer information i EU:s medlemsländer →

I EU:s medlemsländer

BELGIEN

*Conseil de la concurrence/
Raad voor Mededinging (Belgique)*

North Plaza A –
Blvd du Roi Albert II 9, 8th floor
B-1210 Bruxelles
Tfn (32-2) 206 42 67
http://mineco.fgov.be/redirect_new.asp?loc=/organization_market/competition/competition_fr_004.htm

*SPF économie, PME,
Classes moyennes et énergie/
FOD Economie, KMO,
Middenstand en Energie*

Service de concurrence
Corps des rapporteurs
North Gate III —
Boulevard du Roi Albert II 16
B-1000 Bruxelles
Tfn (32-2) 506 51 11
<http://mineco.fgov.be/>

TJECKIEN

*Office for the Protection of
Competition*

Joštova 8
CZ-601 56 Brno
Tfn (420-54) 216 11 11
<http://www.compet.cz/index.htm>

DANMARK

*Konkurrencestyrelsen — Danish
Competition Authority*

Nyropsgade 30
DK-1780 København-V
Tfn (45) 72 26 80 00
<http://www.ks.dk/>

TYSKLAND

Bundeskartellamt

Kaiser-Friedrich-Straße 16
D-53113 Bonn
Tfn (49-228) 949 90
<http://www.bundeskartellamt.de/>

ESTLAND

Competition Board (Konkurentsiamet)

Lõkke tn 4,
EE-15184 Tallinn
Tel: (372) 680 39 42
<http://www.konkurentsiamet.ee/>

GREKLAND

Hellenic Competition Commission

Kotsika 1A and Patisision Ave. 70
GR-10434 Athens
<http://www.epant.gr/>

SPANIEN

*Ministerio de Economía y
Hacienda — Dirección General
de Defensa de la Competencia
– Servicio de Defensa de la
Competencia*

Paseo de la Castellana, 162
E-28071 Madrid
Tfn (34) 915 83 00 56
<http://www.mineco.es/dgdc/sdc/>

*Tribunal de la Defensa de
Competencia*

Velázquez, 147
E-28002 Madrid
Tfn (34) 915 68 05 10

FRANKRIKE

Conseil de la concurrence

11, rue de l'Échelle
F-75001 Paris
Tfn (33) 155 04 00 00
<http://www.conseil-concurrence.fr/user/index.php>

*Ministère de l'économie, des
finances et de l'industrie —
Direction générale de la
concurrence, de la consommation
et de la répression des fraudes
(France)*

59, boulevard Vincent-Auriol
F-75703 Paris Cedex 13
Tfn (33) 144 97 27 01
<http://www.finances.gouv.fr/DGCCRF/>

IRLAND

Irish Competition Authority

Parnell House
14 Parnell Square
Dublin 1,
Ireland
Tfn (353-1) 804 54 00
<http://www.tca.ie/>

ITALIEN

*Autorità garante della Concorrenza
e del Mercato*

Piazza Verdi, 6/A
I-00198 Roma
Tfn (39) 685 82 14 31
<http://www.agcm.it/>

*Banca d'Italia
Servizio Concorrenza Normativa e
Affari generali*

Via XX Settembre 97/E
I ROMA SEDE 00187

CYPERN

*Commission for the Protection of
Competition*

46, Themistokle Dervi Street —
Medcon Tower, 4th floor
CY-1066 Nicosia
Tfn (357-22) 87 59 12
<http://www.competition.gov.cy/>

LETTLAND
Competition Council
5a Blaumana Street
LV-1011 Riga
Tfn (371) 728 28 65
<http://www.competition.lv/>

LITAUEN
Competition Council
A. Vienuolio str. 8
LT-01104 Vilnius
Tfn (370-5) 212 64 92
<http://www.konkuren.lt>

LUXEMBURG
Conseil de la Concurrence
6, Boulevard Royal
L-2449 Luxembourg
Tfn (352) 478-4356
Ministère de l'Economie et du Commerce Extérieur
Inspection de la concurrence
6, Boulevard Royal
L-2449 Luxembourg
Tfn (352) 478-4147
<http://www.eco.public.lu/>

UNGERN
Office of Economic Competition (Gazdasági Versenyhivatal) Competition Council
Alkotmány u. 5
HU-1054 Budapest
Tfn (36-1) 472 89 00
<http://www.gvh.hu/>

MALTA
Office for Fair Competition
Cannon Road
MT — CMR 02 Sta Venera
Tfn (356) 21 23 35 65
<http://www.mfin.gov.mt/>

NEDERLÄNDERNA
Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa)
Postbus 16326
NL-2500 BH Den Haag
<http://www.nmanet.nl/>
Information för allmänheten:
info@nmanet.nl eller telefon:
(31-70) 330 13 06

ÖSTERRIKE
Bundeswettbewerbsbehörde
Praterstrasse 31
A-1020 Wien
Tfn (43-1) 24 50 80
<http://www.bwb.gv.at/BWB/default.htm>

POLEN
Office for Competition and Consumer Protection
Plac Powstańców Warszawy 1 —
Skrytka Pocz. P-36
PL-00-950 Warszawa
Tfn (48-22) 556 08 00
<http://www.uokik.gov.pl/>

PORTUGAL
Autoridade da Concorrência
Rua Laura Alves, n.º 4 — 7.º andar
P-1050-138 Lisboa
Tfn (351-21) 790 20 00
<http://www.autoridadedaconcorrenca.pt/>

SLOVENIEN
Competition Protection Office
Kotnikova 28/VII
SI- Ljubljana
Tfn (386-1) 478 35 97
<http://www.sigov.si/uvk/>

SLOVAKIEN
Antimonopoly Office
Drienova 24
SK-826 03 Bratislava
Tfn (421-2) 48 29 71 11
<http://www.antimon.gov.sk/>

FINLAND
Finnish Competition Authority (Kilpailuvirasto)
PO Box 332
FIN-00531 Helsinki
Tfn (358-9) 731 41
<http://www.kilpailuvirasto.fi/cgi-bin/suomi.cgi>

SVERIGE
Konkurrensverket
Sveavägen 167
S-103 85 Stockholm
Tfn (46-8) 700 16 00
<http://www.kkv.se/>

FÖRENADE KUNGARIKET
Office of Fair Trading
Fleetbank House
2-6 Salisbury Square
London EC4Y 8JX
United Kingdom
Tfn (44-20) 72 11 80 00
<http://www.oft.gov.uk/default.htm>

Ordlista

Antitrust – Konkurrensbestämmelser om avtal och affärsbeteenden som hämmar konkurrensen och bestämmelser som förbjuder missbruk av en dominerande ställning.

Dominerande ställning – Ett företag har en dominerande ställning på en marknad om det t.ex. kan ändra priset eller kvaliteten på sina produkter på den marknaden oberoende av konkurrenter, kunder och leverantörer utan att det påverkar försäljningen i någon högre grad.

Europeiska konkurrensnätverket – Ett nätverk där Europeiska kommissionen och de nationella konkurrensmyndigheterna i alla EU:s medlemsländer samarbetar med varandra.

Företagskoncentration – En juridisk sammanslutning av två eller fler företag.

Förmånlig behandling vid samarbete (leniency) – Företag som deltar i karteller stimuleras att samarbeta med konkurrensmyndigheterna genom befrielse från eller nedsättning av böter för deras medverkan i kartellen.

Internationella konkurrensnätverket – Ett informellt, världsomspännande nätverk av konkurrensmyndigheter.

Kartell – En grupp konkurrenter går samman för att begränsa konkurrensen, t.ex. genom att kontrollera priserna eller dela upp marknaderna mellan sig.

Konkurrens – Oberoende företag som säljer liknande varor eller tjänster konkurrerar med varandra med hjälp av t.ex. pris, kvalitet eller service för att dra till sig kunder.

Liberalisering – Konkurrensutsättning av marknader för bl.a. transport, posttjänster, elsektorn och telekommunikation.

Marknad – Verksamhet eller handel med vissa varor eller tjänster.

Marknadsandel – Den försäljning ett företag står för på marknaden i förhållande till hela försäljningen på den marknaden.

Missbruk av en dominerande ställning – Uppkommer när en dominant aktör på marknaden behåller eller ökar sin ställning på marknaden genom konkurrensbegränsande affärsmetoder.

Parallellhandel – Uppkommer när handelsmän köper in produkter i de länder där de säljs till lägre priser och säljer dem i länder där priserna är högre.

Statligt stöd – Ingripande från nationella myndigheter (nationellt, regionalt eller lokalt) för att stödja en viss ekonomisk verksamhet med offentliga medel.

Europeiska kommissionen

EU:s konkurrenspolitik och konsumenterna

Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer

2005 — 27 s. — 25 x 17,6 cm

ISBN 92-894-6580-8

Europe Direct är en tjänst som hjälper dig att få svar på dina frågor om Europeiska unionen. Gratis telefonnummer: 00 800 6 7 8 9 10 11

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på Internet via Europa-servern (<http://europa.eu.int>).

Kataloguppgifter finns i slutet av publikationen.

Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 2005

ISBN 92-894-6580-8

© Europeiska gemenskaperna, 2005
Kopiering tillåten med angivande av källan.

Printed in Belgium

TRYCKT PÅ ICKE KLORBLEKT PAPER

FÖRSÄLJNING OCH PRENUMERATION

Publikationsbyrån ger ut publikationer för försäljning, och dessa kan beställas från våra försäljningsställen i hela världen.

Hur gör man om man vill köpa en av publikationerna?

Välj ett kontor från listan över försäljningsställen och kontakta det för att göra en beställning.

Hur får man tag på listan över försäljningsställen?

- Gå till publikationsbyråns webbplats <http://publications.eu.int> eller
- skicka ett fax till (352) 29 29-42758 om du vill ha en papperskopia av listan.

Publikationsbyrån

Publications.eu.int

ISBN 92-894-6580-8

9 789289 465809 >